

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Διαιώνια, αποφασιστική και οίκουμενική είναι ή αξία της πνευματικής τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων προσφορᾶς καὶ συμβολῆς στήν οἰκοδόμησι τοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ φωτεινές τους ιδέες, ὁ ἐρευνητικός τους στοχασμός, ή φιλία τους πρὸς τὴν ἀναζήτησι ἔχουν ἐπηρεάσει ἐξακολουθητικὰ τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶσι σὲ πλείστες περιοχὲς της καὶ ἔχουν διαμορφώσει τὴν πολιτικὴ σκέψι καὶ πράξι σὲ παγκόσμια κλίμακα.

Εἶναι ἐπίσης ἀναντίλεκτο ὅτι ή Ἑλλάδα εἶναι Μητέρα τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ. Ἡ φωνή τῶν διανοητῶν της εἶναι ἰσχυρὴ καὶ εὐχάριστη καὶ ἐλπιδοφόρα· καὶ εἶναι βέβαιο πὼς ή λάμψι της δὲν θὰ σβήσει ποτέ. Ἄς ἀκούσουμε τὸν Ἀλκιδάμαντα:

«Ἐλευθέρους ἀφήκε πάντας θεός, οὐδένα δοῦλον
ή φύσις πεποίηκεν· ὁ Θεός ἀφησεν ὄλους τοὺς

ἀνθρώπους ἐλευθέρους, ἡ φύσις δὲν ἔχει πλάσει
κανένα δοῦλο»!¹

Περισσότερο βαθειά, περιεσκεμμένη καὶ προχωρη-
μένη εἶναι ἡ ἀντίληψη τοῦ Ἄντι φῶντος:

«...φύσει πάντα πάντες πεφύκαμεν ὁμοίως καὶ
βάρβαροι καὶ Ἕλληνες εἶναι: ἀπὸ τῆ φύσις εἴμεθα
πλασμένοι ὅλοι, καὶ βάρβαροι καὶ Ἕλληνες,
ὅμοιοι σὲ ὅλα...»!²

Ἔχουν, ἄραγε, τὴν ἀρετὴ νὰ συγκινοῦνται ἀπὸ τέ-
τοιες φωνές οἱ χαλεποὶ μας καιροὶ ἢ τὸ δῶρο τοῦ
πνεύματος νὰ πιστεύουν σὲ τέτοιες βιοθεωρήσεις;

Φιλόσοφοι ἄνδρες, ἓνα ὀλόκληρο καὶ ἀγέραστο
κλωνάρι αὐτοῦ τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ στοχασμοῦ,
πλούτισαν τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση. Εἰδικώτερα
οἱ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης ἀποτελοῦν ἀστείρευτη

1. Ἄριστ. Πηγορικὴ 1373 b 18 καὶ W. D. Ross. Oxf. 1959, Pr. 11.
2. H. Diels – W. Kranz, B 44.

δεξαμενὴ ὑψηλῶν ἰδεῶν καὶ στὸ χῶρο τῆς πολι-
τικῆς σκέψεως. Ἡ πολιτειολογία τους εἶναι ἀνυ-
πέρβλητη.

Σχεδίασαν ἓνα τύπο πόλεως, δῆλα δὴ κράτους με-
τρόπο πού νά ὑπηρετεῖ καὶ νά διασφαλίζει τὸ καλὸ
ὅλων τῶν πολιτῶν. Ἡ δίκαιη πολιτεία, ἡ δημοκρα-
τία, ὡς μορφή διακυβερνήσεως, ἡ εὐνομούμενη κοι-
νωνία, ἡ ἰσονομία, ἡ εὐθύνη, ἡ ἰσοδικία, ἡ ἰσοτέλεια,
ἡ ἰσοκρατία, ἡ ἰσηγορία, ἡ ἴση κατα-νομή, ἡ ἴση
εὐθύνη, ἡ ἔννοια τοῦ Ἀνθρώπου, ἡ σημασία τοῦ
ἀνθρωπίνου Προσώπου, ἡ ἀξιοπρέπεια καὶ ἡ ἐλευ-
θερία του, ἡ εὐνομία, ἡ παρουσία τοῦ νόμου ὡς
ἄρχοντα καὶ ἐγγυητὴ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ καὶ ἀπρόσκο-
πη λειτουργία τῆς πόλεως – κράτους, καθὼς καὶ
γιὰ τὴν ρύθμιση καὶ διασφάλιση ἁρμονικῶν σχέσε-
ων μεταξὺ τῶν πολιτῶν, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ πιὸ λα-
μπρὰ κατορθώματα τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ φιλοσο-
φικοῦ λόγου.

Βέβαια οἱ ρίζες τοῦ δένδρου τῆς πλατωνικῆς καὶ
ἀριστοτελικῆς φιλοσοφίας εὐρίσκονται στὸ ἔδαφος
μιας θεμελιακῆς Πολιτειολογίας, πού εἶχεν ἐνωρίτε-
ρα ἀναπτύξει ὁ μέγας Δάσκαλος ὁ Σωκράτης (469-
399 π.Χ.). Ὁ Klaus Adomeit μάλιστα στὴν ἐργασία

του: «*Sokrates begründet die Menschenrechte*!»: ὁ Σωκράτης θεμελιώνει τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα» ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ «ἄτοπος» καὶ παράξενος γιὸς τοῦ λιθοξόου Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαιναρέτης ἄνοιξε τὸ δρόμο καὶ καθόρισε τὰ ὅρια τῶν καθηκόντων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἄνθρώπου.

Ὅμως, ὁ Πλάτων (427-348/7 π.Χ.), ὁ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους καὶ ὁ Ἀριστοτέλης (384-322 π.Χ.), ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος ἀναδείχονται οἱ αἰώνιοι ἀρχηγέτες τῆς φιλοσοφίας. Εἰδικώτερα ὁ Πλάτων, ὅπως λέγει ὁ μέγας ἑλληνιστὴς *Werner Jäger*, γίνεται ὄχι μόνον ὁ παντοτεινὸς ἀρχηγέτης τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης στὴν πρὸ ἀληθινὴ καὶ πνευματικὴ τους σημασία, ἀλλὰ εἶναι γιὰ μᾶς ὁ παιδαγωγὸς τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐνσυνείδητης ἀνακαινίσεως τῆς ζωῆς, ὁ νομοθέτης, δημιουργὸς καὶ ποιμένας, ὁ φύλακας τῆς ἐνρωπαϊκῆς πολιτιστικῆς σκέψεως... Ὁ δρόμος τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ εἶναι ἐδῶ· νὰ ἀγωνιζόμεσθε ἐπ' αὐτοῦ: νὰ διαποτίζουμε τίς μορφές τοῦ

1. *Antike Denker über den Staat*, R.V. Decker's (ἐκ. οἶκος), G. Schenck, Heidelberg – Hamburg, 1982, σσ. 49 κ. ἔξ.

Εἶναι μας ἐκ τῶν ἔσω μὲ ὀλοένα νέους χυμούς, νὰ δημιουργοῦμε συνεχῶς νέες ἀπὸ τὶς ρίζες ἐκεῖνες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες αὐτὲς οἱ καινούριες μορφές τοῦ Εἶναι τὸ πρῶτον ἀνεβλάστησαν!¹

Ὁ Ἀριστοτέλης, ἐξ ἄλλου, διατύπωσε τὶς θεμελιώδεις ἀρχές, ὑπόβαθρα στηρίγματα γιὰ τὴν εὐρυθμὴ λειτουργία τῆς δημοκρατικῆς πολιτείας: τὴν ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπων, τὴν αὐτοβουλία (: «τὸ ζῆν ὡς βούλεται τις»²), τὸν ἐκούσιον αὐτοπροσδιορισμό, τὴν αὐτεξουσιότητα, τὴν ἰσότητα, τὴν εὐθυδικία, τὴν εὐνομία, τὴν ἰδιοκτησία, τὴν ἐπιείκεια, τὴ μεγαλοψυχία, τὴν ἰσονομία.

Δὲν εἶναι μόνον καὶ τόσον ἡ νομικὰ προσδιορισμένη συμπεριφορὰ τοῦ πολίτη ἀπέναντι στὴν πολιτικὴ κοινότητα, ἀλλὰ ἡ ἀρετὴ ὡς ἡ ἠθικὴ ἀνδρεία τοῦ κάθε ἀνθρώπου νὰ ὑπερβεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ ἀναγνωρίσει τὸν συνάνθρωπο καὶ συμπολίτη ἴσον, ἔχοντα τὰ αὐτὰ δικαιώματα. Ἔτσι ὁ νόμος, πὺ ρυθμίζει τὶς σχέσεις μεταξὺ τῶν πολιτῶν, ἀποκτᾶ καὶ

1. Die geistige Welt der Antike, Walter de Gruytr, Berlin 1929, σσ. 28,32 καὶ 39.

2. Ἀριστ. «Πολιτικά», 1310 α, 35-36.

ένα ήθικό περιεχόμενο, πέραν τῆς σημασίας του ὡς «τάξεως»: «ἢ γὰρ τάξις νόμος. Τὸ ἄρα νόμον ἄρχειν αἰρετώτερον»¹ εἶναι προτιμώτερο νὰ ἄρχει ὁ νόμος παρὰ ἕνας ἀπὸ τοὺς πολίτες, ἀφοῦ ὁ νόμος εἶναι ἀπρόσωπος. Εἶναι ὁ φιλοσοφικός λόγος τοῦ πολιτικοῦ φαινομένου τῆς ζωῆς· μία πολιτειολογικὴ ἐρμηνεία τῆς οὐσίας τῆς ἀτομικῆς καὶ πολιτικῆς ἀρετῆς, πραγματοποιουμένης μέσῳ τῆς παιδείας.

Ἡ πολιτικὴ «στάσις», ἢ «ἔξις», τὸ «ἦθος», ἢ «πολιτικὴ παιδεία», τὸ «πολιτεύεσθαι» εἶναι ἰδέες τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, μέγα μάθημα καὶ μοναδικὴ πνευματικὴ στήριξη γιὰ τίς σύγχρονες πολιτεῖες. Ὁ πολὺς Γκαίτε τοὺς ἀντιμετωπίζει μὲ θαυμασμό καὶ δέος καὶ ἱερατικὴ σοβαρότητα: «Οἱ δύο αὐτοὶ ἄνδρες, πού ἀντιπροσωπεύουν ἰδιότητες τὸ ἴδιο πολύτιμες καὶ σπάνια ἐνωμένες μαζί, ἔχουν – γιὰ νὰ χρησιμοποιήσω μιὰ φράση – μοιράσει μεταξὺ τους τὴν ἀνθρωπότητα!»²

1. Ὁ.π. 1287 α 18-19.

2. Βλ. Κωσταρά Γρηγ. Φιλ.: «Ἡ πολιτιστικὴ πορεία, τόμ. Ι, σσ. 91 κ. ἔξ., ὅπου Goethe: Geschichte der Farbenlehre, Ausg. 40, 154.

Εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι καὶ οἱ δύο αὐτοὶ φιλόσοφοι θεωροῦν τὴν παιδείαν ὡς ἀνθρωποποιὸν δύναμη μὲ διπλὸ σκοπὸ: νὰ διαπλάθει ἐναρέτους ἀνθρώπους καὶ συνειδητοὺς πολῖτες.¹ Τὴν νομίζουν, ἀκόμη, ὡς «ἐν μέγα ἀγαθὸν» καὶ συμβουλεύουν «...μηδαμοῦ ἀτιμάζειν ὡς πρῶτον τῶν καλλίστων τοῖς ἀρίστοις ἀνδράσι παραγιγνόμενον: ὅτι δὲν πρέπει σὲ καμμιὰ περίπτωσι νὰ ὑποβαθμίζουμε τὴν παιδεία, ἀφοῦ εἶναι τὸ πρῶτον ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα ἀγαθὰ, πού μποροῦν νὰ ἀποκτήσουν οἱ ἀριστοὶ ἄνδρες»!² Ὁ Ἀριστοτέλης ὄχι μόνον συμφωνεῖ πρὸς τὸν δάσκαλό του, τὸν Πλάτωνα ἀλλὰ καὶ ὑπερθεματίζει: «... τὸ παιδεύεσθαι πρὸς τὰς πολιτείας μέγιστον πάντων»!³

Συνοπτικά: Τὸ παιδαγωγικὸ καὶ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα, λεπτομερὲς καὶ ἐμπεριστατωμένο, τοῦ Πλάτωνος τὸ παραλαμβάνει σχεδὸν αὐτούσιο ὁ Ἀριστοτέλης, δεχόμενος μεταξὺ τῶν ἄλλων τρία

1. Πλάτ. «Γοργίας» 513 e, «Νόμος» Δ 707d· καὶ Ἀριστ. «Πολιτικά», 1338 a 33-35.
2. Πλάτ. «Πολιτεία» 416 b 10 – C1 καὶ «Νόμοι» 644 a 8 – b1-2.
3. Ἀριστ. «Πολιτικά», 1310 a 11-13 καὶ 1337 a 21-24.

καίρια σημεῖα του (i) τὸν σκοπὸ καὶ τοὺς στόχους τῆς παιδείας· (ii) τὸν φορέα τῆς παιδείας, πού εἶναι ἡ πολιτεία· καὶ (iii) τὸ περιεχόμενον τῆς παιδείας.

Πρὸς τούτοις, στὸν Πλάτωνα, τὸν ἀθάνατον αὐτὸν λαμπαδηδρόμο τοῦ πνεύματος, πρέπει νὰ ἀποδοθοῦν, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα, δύο τινά:

(α) Ὁ βαθὺς ἀνθρωπισμὸς· καὶ

(β) Ἡ πρωτοποριακὴ σκέψη του ὅτι ἡ παιδεία, ὡς πρωταρχικὸ καθῆκον τῆς δημοκρατικῆς καὶ εὐνομούμενης πολιτείας, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀποκλειστικὸ προνόμιον καὶ δικαίωμα τῶν ἀνδρῶν μόνον· ἡ πολιτεία, ἂν θέλει νὰ εἶναι δίκαιη, ὀφείλει νὰ ἐπιμελεῖται, στὸν ἴδιον βαθμὸν, καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῶν γυναικῶν.

Ἔτσι ὁ Πλάτων μὲ τὸ βαθὺ ἀνθρωπισμὸν του καὶ τὸ ἀνέβασμα τῆς γυναίκας ἐπάνω στὴ σκηνὴ τῆς δημόσιας ζωῆς, πού σημαίνει ἐπάνω στὴν σκηνὴ τῆς Ἱστορίας, σφράγισε τὸ πεπρωμένον τῆς Ἱστορίας· καθόρισε δραστικὰ τὴν πορεία, γενικά, τοῦ κοινωνικοῦ, πολιτιστικοῦ καὶ ἱστορικοῦ Γίγνεσθαι.

Τὸν βαθὺ ἀνθρωπισμὸ τοῦ Πλάτωνος φανερῶ-
νουν πλεῖστα ὄσα χωρία τῶν ἔργων του. Ὡς ἐλάχι-
στο δείγμα θὰ παρατεθοῦν τρία ἀπὸ αὐτὰ τὰ χωρία
ἐδῶ. Τὸ πρῶτον εἶναι εἰλημμένο ἀπὸ τὸν «κάλλι-
στον» τῶν διαλόγων του, τὸν «Μενέξεον» καὶ τὰ
ἄλλα δύο ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ προεσβυτικὸν ἔργο
του, ἀπὸ τοὺς «Νόμους» του. Στὸν διάλογό του, ποῦ
ἔχει τὸν τίτλο «Μενέξεος» λέγει ὁ Πλάτων: «ἡμεῖς
δέ... μιᾶς μητρὸς πάντες ἀδελφοὶ φύντες οὐκ ἀξιοῦ-
μεν δοῦλοι οὐδὲ δεσπότηι ἀλλήλων εἶναι, ἀλλ' ἡ ἰσο-
γονία ἡμᾶς ἢ κατὰ φύσιν ἰσονομίαν ἀναγκάζει ζη-
τεῖν κατὰ νόμον... ἡμεῖς τώρα, ἀδέλφια ὅλοι ἀπὸ μιᾶ
μητέρα, δὲν ἔχομε τὴν ἀξίωσιν νὰ εἴμαστε δοῦλοι
οὔτε δεσπότες μεταξὺ μας· τοῦναντίον ἡ φυσική μας
ἰσογονία μᾶς ὀδηγεῖ νὰ ἐπιζητοῦμε καὶ τὴν πολιτικὴν
ἰσότητά μας σύμφωνα μὲ τὸν νόμο».¹

Ὑπὸ τὸ πλατωνικὸ τοῦτο πνεῦμα οἱ ἄνθρωποι
συμβιώνουν μέσα σὲ ἓνα κλίμα ἀδελφωσύνης, συνει-
δητῆς αὐτοπειθαρχίας καὶ ἐθελούσιας συμμορφώ-
σεως πρὸς τοὺς κανόνες τῆς πολιτείας, ἢ ὅποια ἔτσι
γίνεται «τροφή ἀνθρώπων»,² μέγα παιδευτήριον

1. Πλάτ. «Μενέξεος», 239 a, 1-4.

2. Ὁπ. παρ., 238 c.

τῶν πολιτῶν καὶ πνευματικὸ δόμημα, ὅπου ἐπικρατεῖ «τὸ φίλον καὶ κοινὸν ἐν τῇ πόλει»¹ καὶ ὅπου ὁ ἄνθρωπος ζεῖ κατὰ νόμον καὶ κατὰ λόγον μέσα σὲ μιὰ δίκαιη, φίλια καὶ εἰρηνικὴ πολιτικὴ κοινότητα.

“Ὅλα, τώρα, τὰ ἔργα τοῦ Πλάτωνος εἶναι διάβροχα –ιδίως τὰ πολιτικά του συγγράμματα– ἀπὸ τὴν ἔννοια τοῦ πῶς ὁ ἄνθρωπος μέσα σ’ αὐτὴ τὴν συγκεκριμένη πολιτικὴ κοινότητα θὰ εὐδαιμονεῖ: «ταῦτα γὰρ πάντα εἴρηται τοῦ κατιδεῖν ἔνεκα πῶς ποτ’ ἂν πόλις ἄριστα οἰκοίη, καὶ ἰδίᾳ πῶς ἂν τις βέλτιστα τὸν αὐτοῦ βίον διαγάγοι...: ὅλα αὐτά, λοιπόν, ἔχουν λεχθεῖ γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦμε καλὰ μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μποροῦσε ἐπὶ τέλους νὰ διοικηθεῖ ἄριστα ἓνα κράτος καὶ πῶς θὰ περνοῦσε κανεὶς ἰδιαίτερα στὸν ἀτομικὸ βίον τοῦ ὅσον τὸ δυνατὸν καλλίτερα»!²

Ἀλλὰ κορύφωση τοῦ πλατωνικοῦ Ἀνθρωπισμοῦ εὐρίσκομε στὸν τελικὸ καὶ ἀνέκκλητο λόγο του, στοὺς «Νόμους» του, πὺν εἶναι καὶ κορύφωμα τῆς φιλοσοφικῆς του ὠριμότητας καὶ δημιουργίας καὶ ὅπου τροποποιεῖ «ἐπὶ τὰ βελτίω» πολλὰ διατυπω-

1. Πλάτ. «Νόμοι», 697 c, 10-d1.

2. Ὅπ. παρ., 702 a 8-9, 702 b1-2.

θεϊσες στὰ προηγούμενα ἔργα του ἀντιλήψεις σχε-
 τικά μὲ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὴν πόλη – κράτος. Κατὰ
 βάθος κορυφώνεται ἐδῶ ἡ ἰδέα τῆς ἀνθρώπινης
 ἀξίας: «πρὸς δ' αὖ τοὺς ξένους διανοητέον ὡς ἀγιώ-
 τατα συμβόλαια ὄντα... ἔρημος γὰρ ὢν ὁ ξένος... ὁ
 δυνάμενος βοηθεῖν προθυμότερον... μηδὲν ἀμάρτη-
 μα περι ξένους ἀμαρτόντα ἐν τῷ βίῳ...: Καθ' ὅσον,
 πάλιν, ἀφορᾷ στοὺς ξένους, θὰ πρέπει νὰ τοὺς θεω-
 ρεῖ κανεὶς ὡσάν νὰ εἶναι τὰ πῖο ἱερά συμβόλαια...,
 διότι καθὼς εἶναι μόνος καὶ ἔρημος ὁ ξένος..., ὅποιος
 μπορεῖ τὸν βοηθεῖ μᾶλλον μὲ μεγαλύτερη προθυμία...
 χωρὶς νὰ διαπράξει κανένα σφάλμα ἀδικίας ἀπέναν-
 τι στοὺς ξένους».¹ Ἔτσι τὸ πασίγνωστο χωρίο τοῦ
 Θουκυδίδου (4620-398 π.Χ.): «... τὴν τε γὰρ πόλιν
 κοινὴν παρέχομεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτε ξηνηλασίας
 ἀπειρογομέν τινὰ ἢ μαθήματος ἢ θεάματος...: ἔχομε
 βεβαίως τὶς πύλες τῆς πόλεώς μας ἀνοιχτὲς σὲ ὅλους
 καὶ οὐδέποτε μὲ ἀπέλαση ξένων ἐμποδίζουμε κανέ-
 να νὰ μάθει ἢ νὰ ἰδεῖ κάτι...» ἀπὸ τὸν Ἐπιτάφιον τοῦ
 Περικλέους, καταυγάζεται ἀπὸ ἓνα καινούριο φῶς!

1. Πλάτ. «Νόμοι», 729 e 1-5 ἕως 730 a 1.

2. Θουκυδ. Ἱστορία II 39.

Ἄν ἄφισα, μὲ πολὺ σύντομο τρόπο, νὰ φανοῦν στὸν πνευματικὸν ὁρίζοντα κάποιες λαμπηδόνες ἀπὸ τὸ ἐκτυφλωτικὸ φιλοσοφικὸ φῶς τῆς πλατωνικῆς σκέψεως, τοῦτο τὸ ἔκαμα γιὰ νὰ δειχθεῖ ἀβίαστα πὼς ἡ καινοτόμος ἀντίληψη τοῦ ἀθηναίου φιλοσόφου γιὰ τὴν *Γυναῖκα* (γιὰ τὴν παιδεία της, γιὰ τὶς δυνατότητές της, γιὰ τὸν σπουδαῖο ρόλο της μέσα στὴν οἰκογενειακὴ ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτειακὴ ζωὴ, γιὰ τὴν ἐπαγγελματικὴ της ἀποστολὴ καὶ γενικώτερα γιὰ τὴν συμβολὴ της στὸ δημόσιο βίον) δὲν ἦταν τυχαία οὔτε περιστασιακὴ· δὲν ἦταν κάτι σὰν στιγμιαία ἐπινόηση καὶ σὰν ἀστραπή. Ἐξεπῆγασε ἀπὸ ἓνα ἐπιστημονικὸ καὶ ἠθικὸ βάθος. Πρόκειται γιὰ μιὰ θεμελιώδη ἀποψη πίσω της κρύβεται ἓνας σεβασμὸς καὶ ἓνας θαυμασμὸς πρὸς τὸ «θῆλυ», πρὸς τὴν αἰώνια *Γυναῖκα*, τὴν μήτρα τῆς ζωῆς.

Τὸ ἐρώτημα τοῦ Πλάτωνος, μὲ τὸ ὁποῖον ὑπερβαίνει τὴν ἐποχὴ του, ἦταν: δίχως τὴν παρουσία καὶ τὴν συνεργασία τῆς *Γυναίκας* μπορεῖ νὰ ὑπάρξει δικαιοκρατία; Καὶ ριζικώτερα: μπορεῖ νὰ ὑπάρξει κἂν πολιτεία ἢ νὰ λειτουργήσῃ σωστά;

Ἐπάρχουν βέβαια καὶ χωρὶα μέσα στοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος ὅχι ἀπολύτως ἀνεπηρέαστα

ἀπὸ τὶς σκοτεινὲς ἀπόψεις καὶ κοσμο-βιοθεωρήσεις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς¹. Κρατῶντας σὲ ἐκεῖνα τὰ πυκνὰ σκότη τῶν δύσκολων καιρῶν τὸν ἀναμμένο πυρὸς τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀλήθειας καὶ πυροπολῶντας τὶς κυκλωμένες ἀπὸ ἀμάθεια ψυχὲς μὲ τὴν γεννήτρα ἀνησυχία καὶ ζήτηση, ἐξάγει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἀντίληψη, τὴν «κύκνου βίον αἰρουμένην, μίσει τοῦ γυναικείου γένους²: που προτιμᾷ τὸν βίον τοῦ κύκνου ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸ γυναικεῖο γένος», καὶ τὸν εἰσάγει στὸ δρόμο γιὰ ἓνα φωτεινὸ ξύπνημα τοῦ λόγου του, τῆς συνειδήσεώς του, ὥστε νὰ μπορεῖ νὰ ἐκτιμήσει τὴν σπουδαιότητα τοῦ γυναικείου προσώπου.

1. Βλ. Πλάτ. «Πολιτεία» 455 d-e, 329 e, 460 e, 360 β, 395 d, 579 e, 451 c, 387 e, 431 c, 605 e, 549 e, 550 a, 565 e· «Νόμοι» 627 c, 784 d, 949 b, 728 c, 694 d, 790 a, 910 a, 944 d-e, 877 c· «Ἀλκιβιάδης» Α' 126 e, 127 a, 120 b, 126 e· «Συμπόσιον» 191 β-c, 179 b, 181 e, 191 e, 192 a· «Κρατύλος» 414 a, 430 c, 418 b· «Μενέξενος» 238 a· «Ἀπολογία» 35 b· «Γοργίας» 512 e, 511 e· «Φαῖδρος» 239 b, 259 b· «Φαῖδων» 60 b· «Τίμαιος» 42 a, 76 d· «Μένων» 99 d· «Ἐπινομίς» 359 c· «Κριτίας» 113 d· «Λάχης» 188 c.
2. Ἔτσι διάλεξε κατὰ τὸν μῦθο –μὰ ψυχὴ, ποὺ σὲ μὰ ἄλλη ζωὴ ἦταν τοῦ Ὁρφέα· βλέπε τὸ 10ο βιβλίο (620 a) τῆς «Πολιτείας» τοῦ Πλάτωνος.

Ἡ ἀναγνώριση ἐκ μέρους τοῦ Πλάτωνος τῆς σπουδαιότητος αὐτῆς τοῦ *γυναικείου προσώπου* καὶ τοῦ πολυσήμαντου ρόλου τῆς *Γυναίκας* μέσα στήν κοινωνία δύσκολα μπορεῖ νά ἀμφισβητηθεῖ. Δὲν ἔχει, ὡστόσο, οὔτε τὴ διάσταση οὔτε τὴν ἔννοια πὺ ἀποδίδεται σήμερα στὸ πρόβλημα αὐτό. Διότι οἱ κοινωνικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς *συνθῆκες* καὶ κυρίως οἱ *σχέσεις* ἄλλαξαν *ριζικά*: εἶναι τόσο διαφορετικῆς ἀπὸ τῆς δικῆς μας, τόσον *ἀλλότριο* τὸ «*πνεῦμα*» σήμερα, ὥστε νά καθίσταται σχεδὸν ἀδύνατη ἡ ἄμεση σύλληψη τῶν θεσιῶν τῆς πολιτικῆς καὶ πολιτειακῆς ὀργανώσεως καὶ τοῦ βαθύτερου νοήματος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ἐπομένως, μόνον ἂν ἐρμηνεύουμε τὰ κείμενα τοῦ Πλάτωνος σύμφωνα μὲ τὸν «*νοῦν*» καὶ τῆς *συνθῆκες* τῆς ἐποχῆς του, ὑπάρχει κάποια ἐλπίδα νά προσεγγίσουμε καὶ νά ψηλαφήσουμε κάτι ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τοῦ πρωτοποριακοῦ του, καὶ στὸ «*Γυναικεῖον δράμα*», πνεύματος. Μὲ μιὰ λέξη: *Ἡ ἐπιρροή τῆς Γυναίκας στήν Ἱστορία ἀρχίζει μὲ τὸν Πλάτωνα, μὲ τὴν ῥωμαλέα καὶ πάντοτε ἐπίκαιρη σκέψη του!*

Γρηγ. Φιλ. Κωσταράς